CZU: 351.86
DOI: 10.5281/zenodo.7014104

ACTORII ȘI AGENȚII INTERESULUI NAȚIONAL ȘI AI SECURITĂȚII NAȚIONALE

Victor SACA
Republica Moldova, Chisinau
Universitatea de Stat din Moldova
doctor habilitat în științe politice, profesor universitar
ORCID: 0000-0002-7765-3208
e-mail: vtsaca@hotmail.com

Diana HÎRBU
Republica Moldova, Chișinău
Institutul Național de Informații și Securitate ”Bogdan, Întemeietorul Moldovei” (1)
Universitatea de Stat din Moldova (2)
doctor în științe politice, conferențiar universitar
ORCID: 0000-0002-7867-1731
e-mail: benchecidiana@gmail.com

În articolul propus spre publicare sunt examinate noțiunile de bază ale tandemului interes național - securitate națională, și anume cele de actor și agent ale acestui tandem. Atare noțiuni alcătuiesc ceea ce numim osatura interesului și securității, fiindcă anume actorul și agentul sunt considerați pe drept principalii purtători, dar și promotori ai tandemului interes național - securitate națională. În acest context, în articol, sunt analizate și evaluate calitățile actorului și agentului în câmpul complex al interesului și securității și, desigur, rolurile interpretate de ei pe scena politică actuală, inclusiv cea a Republicii Moldova. O atenție aparte acordăm personalității ca actor primar al interesului și securității, de care depind în ultima instanță capacitățile tuturor celorlalte tipuri de actori în aria interesului național și securității naționale. Totodată, este specificată activitatea comunității sociale ca actor colectiv al interesului și securității, dar și ale instituției politice ca agent decizional de interes și securitate. În cele din urmă, drept factor sintetic de analiză sunt evidențiate statul-națiune și societatea civilă ca unicii exponenți ai interesului național și securității naționale.

Cuvinte-cheie: *actor și agent - purtători de interes național și securitate națională, calități ale actorului și agentului, roluri ale actorului și agentului, personalitate-actor primar, comunitate socială-actor colectiv, instituție politică-agent decizional, stat-națiune și societate civilă – exponenți de interes și securitate.*

ACTORS AND AGENTS OF NATIONAL INTEREST AND NATIONAL SECURITY

The article proposed for publication examines the basic notions of the tandem national interest-national security, namely that of actor and agent of this tandem. Such notions make up what we call the bone of interest and security, because the actor and the agent are rightly considered the main carriers, but also promoters of the tandem national interest-national security. In this context, the article analyzes and evaluates the qualities of the actor and the agent in the complex field of interest and security and, of course, the roles they play on the current political scene, including that of the Republic of Moldova. We pay special attention to the personality as a primary actor of interest and security, on which ultimately depends the

capabilities of all other types of actors in the area of national interest and national security. At the same time, the activity of the social community as a collective actor of interest and security is specified, but also of the political institution as a decision-making agent of interest and security. Finally, as a synthetic factor of analysis, the nation-state and civil society are highlighted as the only exponents of the national interest and national security.

Key terms: *actor and agent - national interest and national security, qualities of actor and agent, roles of actor and agent, personality-primary actor, social community-collective actor, political institution-decision-maker, state-nation and society civil - exponents of interest and security.*

ACTEURS ET AGENTS D'INTÉRÊT NATIONAL ET VOUS AVEZ LA SÉCURITÉ NATIONALE

L'article proposé traite les notions de base du tandem intérêt national-sécurité nationale, y compris celle d'acteur et d'agent de ce tandem. De telles notions constituent ce que nous appelons l'os de l'intérêt et de la sécurité, car l'acteur et l'agent sont considérés à juste titre comme les principaux porteurs, mais aussi les promoteurs du tandem intérêt national-sécurité nationale. Dans ce contexte, l'article analyse et évalue les qualités de l'acteur et de l'agent dans le domaine complexe de l'intérêt et de la sécurité et, bien sûr, les rôles qu'ils jouent sur la scène politique actuelle, y compris celle de la République de Moldavie. Nous accordons une attention particulière à la personnalité en tant qu'acteur principal d'intérêt et de sécurité, dont dépendent en définitive les capacités de tous les autres types d'acteurs dans le domaine de l'intérêt national et de la sécurité nationale. En même temps, l'activité de la communauté sociale en tant qu'acteur collectif d'intérêt et de sécurité est précisée, mais aussi celle de l'institution politique en tant qu'agent décisionnel d'intérêt et de sécurité. Enfin, en tant que facteur synthétique d'analyse, l'État-nation et la société civile sont mis en évidence comme les seuls représentants de l'intérêt national et de la sécurité nationale.

Mots-clés : *acteur et agent - intérêt national et sécurité nationale, qualités d'acteur et d'agent, rôles d'acteur et d'agent, personnalité-acteur principal, acteur social communautaire-collectif, institution politique-décideur, état-nation et société civile - exposants d'intérêt et de sécurité.*

УЧАСТНИКИ И ПРЕДСТАВИТЕЛИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ И НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В данной публикации раскрывается сущность и взаимосвязь таких категорий, как «национальный интерес - национальная безопасность», а также эксплицируются *дефиниции терминов - «актор» и «агент». Именно они - актор и агент являются движущей силой и стержневой основой для национального интереса и национальной безопасности. Далее, в данной статье проводится оценка и анализ качеств актора и агента, в сложной системе сфер интересов и безопасности, определяется их роль, как в современной мировой политике, так и в Республике Молдова. Уделяется особое внимание личности, как первичному субъекту интересов и безопасности, от которого, в конечном счёте зависят возможности всех других типов субъектов в области национальных интересов и национальной безопасности. Также, определяется деятельность социальной общности, как коллективного актора интересов и безопасности, и политического института как субъекта, принимающего решение о безопасности и интересах. В качестве же синтетического фактора, выделяются феномены - национальное государство и гражданское общество, как единые субъекты национальных интересов и национальной безопасности.*

Ключевые термины: *актор и агент - акторы национального интереса и*

национальной безопасности, качества актора и агента, роли актора и агента, личность - первичный актор, социальное сообщество - коллективный актор, политический институт-лицо, принимающее решения, нация - государство и общество, гражданские представители интереса и безопасности.

Introducere

Fenomenele interes național și securitate națională, prin exprimările lor de natură socială *lato sensu*, dar și politică, economică, socială în sens propriu, culturală, sunt puse în valoare de anumiți subiecți, mai bine zis, de anumiți actori sau agenți. Însăși noțiunea de actor politic a fost introdusă pentru prima dată în circuitul științific american de către reprezentanții curentului behaviorist (care pune accent pe comportament), considerată de ei drept o noțiune mai adecvată în raporturile dintre actorul și obiectul relațiilor sociale sau politice. Și, desigur, mai adecvată, în viziunea noastră, în raport cu procesele de exprimare a necesităților interesului național și securității naționale. În comparație cu abordarea marxistă a subiecților politici, axată doar pe relații de opunere a acestora față de obiectul sociopolitic, adică axată pe contradicția de tip subiect - obiect, behaviorismul vine cu noțiunea de actor ce reflectă raporturile acestuia de interdependență și colaborare cu obiectul respectiv.

Desigur, actorul și obiectul sunt două entități diferite și, totodată, interdependente în câmpul de manifestare a interesului național și securității naționale. Practica socială demonstrează că actorul după natura și capacitățile sale se impune primul ca exponent și purtător al interesului (inclusiv național) sau al acțiunii și relațiilor sociale, iar de aici ca izvor activ de influență asupra obiectului. Însă aceeași practică cunoaște și condiții când în relațiile de interdependență actorul și obiectul se schimbă cu locurile. De exemplu, actorii puterii devin concomitent, în funcție de factorii democratizării societății, consolidării democrației, și obiect, deoarece cei de jos, adică guvernații pot căpăta real anumite pârghii de actor (îndeosebi în timpul alegerilor, dar și după alegeri) ce le permit să influențeze pe cei ce guvernează să controleze activitatea lor și, respectiv, să vizeze pe cât e posibil aria interesului național și securității naționale.

Noțiunile de actor și agent ca exponent și purtător de interes național și securitate națională

În literatura de specialitate urmărim diferite abordări ale noțiunii de actor politic. Astfel, în „Dicționarul american de analiză politică", actorul politic este definit drept un individ sau un grup social care afectează procesul deciziei dintr-un sistem politic[1]. Tot aici se menționează că conceptul de actor descrie cel mai adesea rolul statelor și indivizilor dintr-un sistem politic internațional. Alte abordări se concentrează asupra întregului stat ca actor aflat în interacțiune cu alte state în cadrul sistemului internațional. În acest context, cercetătorii ruși Ф. Бурлацкий și А. Галкин definesc actorul politic drept participant al interacțiunilor pe arena internațională[2]. La rândul lor, savanții francezi Ph. Braillard și M.-R. Djalili consideră actorul relațiilor internaționale „orice organizație, orice grup și chiar orice individ capabili să joace un anumit rol, să manifeste influență"[3]. Iar în viziunea cercetătorului român S. Tămaș, actorul politic reprezintă persoane, grupuri sociale, categorii socio-profesionale, organizații ce îndeplinesc un rol politic relevant în cadrul structurilor unei societăți într-un moment istoric. În viața internațională, principalul actor politic sunt statele și organizațiile regionale, continentale sau globale"[4].

[1] PLANO, J. C.; RIGGS, R. E.; ROBIN, H. S. *Dicționarul american de analiză politică*. București: Ed. ESSE HOMO, 1993, p. 7

[2] БУРЛАЦКИЙ, Ф., ГАЛКИН, А. *Социология. Политика. Международные отношения.* Москва, 1974, p. 24

[3] BRAILLARD, PH.; DJALILI, M.- R. *Les relations internationales.* Paris, 1990, p. 31

[4] Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică. București, 1996, p.15

Deci, actorul politic întruchipează în sine nu numai rolul sau rolurile individului, grupului social, îndeosebi al elitelor, ci și al instituției (statului în general și organelor sale în particular, partidului, mișcării, organizațiilor internaționale etc.) politice. El este acela care inițiază, organizează și desfășoară procesul deciziei în sistemul politic. Adică, manifestându-se în diferite dimensiuni sociale – individuală, socială de grup, instituțională – actorul participă conștient, activ și direct la elaborarea, adoptarea și realizarea acestei decizii[5].

Desigur, aceste și alte definiții ale actorului au astăzi specificul lor de raportare la interesul național și securitatea națională a diferitor state, inclusiv a celor aflate în tranziție spre democrație sau în procesul de consolidare a democrației. Aici argumentele depind de locul și rolul actorului politic în relațiile sociale de natură internă și externă, de capacitățile sale de îmbinare a acestor două câmpuri ale politicii în diverse condiții.

În viziunea noastră, așa cum interesul național și securitatea națională au o arie largă de impunere în societatea politică și societatea civilă, tot așa și actorul politic, ca exponent, purtător și promotor de interes și securitate, are un caracter complex de acțiune și relații. În sens că paleta comportamentală și de joc a actorului pe scena interesului și securității, întruchipată atât în ființe umane (individ, personalitate) sau în actori colectivi (elite, diverse categorii sociale), cât și în instituții ca actori sau agenți decizionali (stat, partide, mișcări), este multivalentă, cu implicări specifice în raport cu interesul național și securitatea națională. Doar că în această arie complexă de manifestare exponenții interesului respectiv și securității respective sunt doar doi – statul-națiune și societatea civilă, pe când purtătorii lor devin deja toți ceilalți actori. În acest context, statul-națiune, prin caracterul său, prin repercusiunile sale ne face să credem că reprezintă latura definitorie a ceea ce înseamnă „interes național", adică acest stat este actor de primă importanță în conceperea interesului național[6].

Însă, indiferent de nivelul de manifestare – instituțional-statal, social, individual–, actorul politic are, în ultima instanță, o poziție decisivă în relațiile sociale *lato sensu*. El vizează nu doar întregul proces decizional dintr-un sistem politic, ci și toate influențele acestuia asupra altor sisteme, adică participă activ și direct la elaborarea și realizarea deciziilor sociopolitice, politico-economice, politico-culturale, dar și la controlul asupra implementării acestora. În acest context, actorul politic, prin pârghiile sale decizionale, coordonează și reglementează procesul de formare și exprimare a interesului național, îl promovează în limitele politicii interne și externe și, în caz de oportunități, îl transformă conform nevoilor, utilităților și avantajelor conștientizate privind securitatea națională, locul și rolul purtătorilor de interes în societate și în relațiile internaționale.

Astfel, privită în plan teoretic, dar și practic, noțiunea de actor politic în raport cu interesul național și securitatea națională are o semnificație largă, întruchipată în următoarele trăsături:

Unu, această noțiune reflectă manifestarea unui spectru larg de comunități sociale, politice etc., o arie extinsă de cuprindere și ghidare a interesului național și securității naționale. În acest context, aria de cuprindere a interesului național și securității naționale de către diverși actori sau agenți este examinată în literatura de specialitate, inclusiv autohtonă[7], atât în plan istoric, cât și actual;

[5] SACA V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001, p. 158

[6] SACA, V. *Constituirea statului-națiune și a interesului național în contextul proceselor tranzitorii (repere moldovenești)*. În: Provocări ale globalizării la începutul mileniului al III-lea. Sesiune internațională de comunicări științifice. Sibiu: Universitatea „Lucian Blaga", 2009, p. 121

[7] ред. БЕНЮК, В. А., КВИЛИНКОВА Е. Н. *Национальные интересы Республики Молдова в*

Doi, folosind această noțiune, cercetătorul pune accentul pe comportamentul comunităților respective, apropiindu-se astfel de esența acestora ca exponenți și purtători de interes și securitate. În acest context, actorul, ca exponent sau purtător de interes național, e chemat să asigure necesitățile continuității acestuia în anumite limite de timp și spațiu[8], îmbinării reușite a inovației și tradiției pentru o mai bună realizare a obiectivelor strategice de interes național și securitate națională;

Trei, conștientizarea esenței actorilor e necesară pentru a percepe și a interpreta adecvat gradul de importanță a lui în câmpul interesului național și securității naționale, a înțelege și evalua la justa valoare capacitățile lui funcționale în câmpul respectiv– relativ înalte sau relativ reduse;

Patru, conform unei exprimări tipice, *unii actori ocupă avanscena (în opinia noastră, și avanscena interesului și securității – V.S., D.H.) și se impun în calitate de „stele", iar alți actori rămân să se manifeste nu mai mult decât în calitate de „statiști" sau „membri" ai corului.* Cu toate acestea, consideră pe drept cercetătorii B. Rasset și H. Starr, toți actorii, și primii și cei de ai doilea, participă la crearea unui spectacol finit[9].

În contextul celor enunțate apar unele întrebări: *Cum înțelegem avanscena interesului național și securității naționale a Republicii Moldova din punctul de vedere al rolului actorilor din cadrul ei? Cine sunt așa - numitele „stele" și așa - numiții „statiști" ai câmpului de interes național și securitate națională în condițiile Republicii Moldova?* Răspunsul la aceste întrebări nu poate fi unul univoc. Rolul actorilor de la o guvernare la alta, dar și de la o opoziție la alta, în Republica Moldova se schimbă, poate fi în ascensiune, dar și în declin, îndeosebi în perioada frecventelor crize, îndeosebi sistemice.

Aceste și alte semnificații ale noțiunii de actor, ca exponent și purtător de interes național, întrunesc comportamente diferite ale actorilor, care, în fond, urmăresc necesități, avantaje, utilități, preferințe maxime, dar care în ultima instanță formează relațiile lor comune întru evoluția interesului respectiv și a securității naționale. Relațiile dintre actori formează așa - numita piață politică de mărfuri și servicii, unde există cerere și ofertă de interese, prestigiu, valori, resurse, capitaluri, poziții, statute, platforme politice[10]. Atare piață este pe drept considerată astăzi de unii cercetători drept paradigmă a științei politice[11]. Ea trebuie supusă unor cercetări complexe, cu eforturi comune, ale politologilor, sociologilor, filosofilor, culturologilor, psihologilor și altor cercetători din domeniul științelor socioumane.

Raportată la interesul național și securitatea națională, piața politică cuprinde orientări, activități și relații ale diferiților actori: unii din ei fiind producători, cei de ai doilea – vânzători, cei de ai treilea – cumpărători de mărfuri întru binele comun, urmărit de acest interes. În condițiile unui regim democratic stabil, acești actori, fiecare în felul său, simt necesitatea și manifestă voință de a conlucra și de a întreține un anumit echilibru sociopolitic. În acest context, politica de exprimare și promovare a interesului național și securității naționale necesită de la actori a se conduce, pe cât e de posibil, de acea lege economică despre balanța dintre cerere și ofertă, cu o oarecare variție a prețului de

дискурсе исторических и современных вызовов (к 70-летнему юбилею В.А. САКОВИЧА – дипломата, ученого, профессора). Кишинев, 2019.

[8] SACA, V. *Manifestări ale purtătorilor de interes național în contextul relației valorice continuitate/discontinuitate (exemplul Republicii Moldova).* În: Conferința științifică națională cu participare internațională. Integrare prin cercetare și inovare 7-8 noiembrie 2019. Științe Sociale, vol. II. Chișinău: CEP USM, 2019 p. 63-69.

[9] RASSET B., STARR H. *World politics. Meniu for Choice*. San Francisco, 1981, p. 72.

[10] SACA, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001. p. 158.

[11] SOLCAN A. *Piața politică – o paradigmă actuală a științei politice.* În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.3 (LXXIV), 2016. Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2016, p. 117-125.

producere sau de cumpărare, care să asigure eficiență activității lor. Încălcarea acestei balanțe în relațiile dintre actori poate duce, în cele din urmă, la abateri de tipul supraproducerii valorice sau deficitului de producere valorică în câmpul interesului național și al securității naționale.

Dacă e să ne întrebăm și să răspundem cum se manifestă această balanță dintre cerere și ofertă în activitatea actorilor din Republica Moldova, putem remarca, atât la general, cât și la particular, că practica pieței politice a țării noastre de mai bine de trei decenii de independență a înregistrat prioritar elemente de încălcare a balanței respective. Acest fapt e demonstrat de un șir de abateri în guvernare, determinate de mai multe paradoxuri mintale și comportamentale ale purtătorilor de interes național[12], dintre care principalele sunt:

- dezbinarea elitei politice vizavi de perceperea, formularea, motivarea și promovarea interesului național;
- activitatea purtătorilor de interes național, în special a celor ce guvernează, e axată mai mult pe factorul conjunctural, ceea ce deseori debusolează orientarea maselor, diferitelor categorii sociale în sensibilizarea interesului național, a vectorilor săi prioritari de promovare;
- prejudicierea interesului național al țării, deja de mai mult timp, drept urmare a relațiilor tensionate între guvernare și opoziție, fapt confirmat de mentalitatea paradoxală și comportamentul paradoxal al tuturor guvernărilor și întregii opoziții, indiferent de coloratura politică;
- cel mai influent paradox care a afectat până nu demult interesul național al țării a fost deficitul de coeziune între actorii- componenți ai tuturor guvernărilor de coaliție. Niciuna din astfel de guvernări – ADR, AIE-1,2,3, Coaliția Pro-Europeană, PSRM-ACUM, PSRM-PDM - nu și-a realizat până la sfârșit mandatul, ele fiind dominate în ultima instanță de interesul partitocrației, care, în viziunea noastră, eroda interesul național al țării, îl devaloriza.

La paradoxurile menționate e necesar a puncta, de asemenea, nivelul relativ scăzut de conștientizare și evaluare de către actori a mai multor factori, luați ca un tot în anumite corelații, care influențează interesul național al țării. Printre aceștia, în literatura de specialitate[13], se evidențiază factorii geografici și istorici, demografici și sociologici, politici și geopolitici, economici și informaționali.

Desigur, aceste și alte paradoxuri pun în mare măsură sub semnul întrebării însăși calitatea guvernării, inclusiv de coaliție, a actorilor politici de la noi, capacitățile lor reale de exponent și purtător al interesului național și securității naționale. Credem că problema problemelor aici e legată îndeosebi de deficitul de cultură a guvernării, inclusiv îndeosebi de coaliție.

Unii cercetători contemporani, în special adepții paradigmei poststructuraliste și postmoderniste, au introdus în circuitul științific și noțiunea de agent politic, ca ceva deosebit față de actorul behaviorismului și cu atât mai mult opusă dihotomiei clasice marxiste de tip subiect-obiect al relațiilor sociale. De exemplu, sociologul și politologul francez Pierre Bourdieu, în locul noțiunilor de subiect și obiect, dar și de actor, folosește noțiunile de „agent", „grupuri de agenți", „poziția agentului", „dispoziția agentului"[14]. El raportează aceste noțiuni la noțiunile de „câmp social", „câmp politic", „capital",

[12] SACA V. *Paradoxurile manifestării purtătorilor de interes național în condițiile Republicii Moldova.* În: Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare. Conferința științifică cu participare internațională, 25-26 septembrie 2012. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 232-234.

[13] PINTEA Iu. *Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei.* În: BARBĂROȘIE A., CIUBOTARU V. (red.) Securitatea și apărarea națională a Republicii Moldova. Chișinău: Arc, 2002, p. 56-58; BENCHECI M. *Etapele elaborării politicii de securitate și apărare a Republicii Moldova: provocări și soluții.* În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2012, n. 2 (LVII), p. 60-62.

[14] БУРДЬЁ, П. *Социология политики.* Москва: Socio-Logos, 1993, p. 11-17.

considerând agentul drept exponent al relațiilor din cadrul acestor câmpuri. Atare considerent poate fi, în opinia noastră, pe deplin ajustat și la câmpul interesului național și securității naționale, fiindcă acolo unde sunt relații neapărat sunt și interese, inclusiv cel național, și, desigur, necesități ale securității.

Totuși, interpretarea poststructuralistă a noțiunii de agent politic, cu toată originalitatea ei în studiul interesului național și securității naționale, nu se deosebește radical de noțiunea de actor. Atât agentul, cât și actorul politic se manifestă în aceleași câmpuri sociale și politice de interes și securitate, în aceeași piață politică de producere, vânzare și cumpărare de mărfuri și servicii, dispun de tipuri atât comune, cât și distincte de resurse și capitaluri pentru a asigura buna funcționare a mecanismelor acestui interes întru asigurarea securității. Nu întâmplător, unii cercetători din țările spațiului postcomunist folosesc noțiunile de actor și agent ca identice[15]. Alți cercetători din acest spațiu atribuie această noțiune individului, elitei, clasei sociale, rasei, națiunii[16]. Cei de ai treilea direcționează noțiunea de agent către personalitatea politică, clasa politică, partidul politic, grupul de presiune[17]. A patra opinie abordează această noțiune în plan instituțional, raportând-o la organele puterii de stat, la partide, opoziție parlamentară, la instituțiile societății civile[18]. Sunt și opinii care folosesc această noțiune în politicile sociale, evidențiind drept agenți statul protector și statul bunăstării generale, partidele politice, mișcările sociale, grupurile de interese[19].

Desigur, noțiunile de actor și agent politic în mare parte coincid, se suprapun. Or, comunitatea lor de conținut nu înseamnă că ele sunt identice, inclusiv în raport cu interesul național și securitatea națională. În opinia noastră, aceste două noțiuni pot fi interpretate în raporturi dialectice de general și particular, care în anumite condiții se schimbă cu locurile: agentul devine actor și, invers, actorul se transformă în agent. Însă, în linii mari, actorul poartă un caracter general, deoarece are o arie de impunere mai largă: individuală, socială, instituțională, întruchipând în sine dimensiunea integrală a liderului ca personalitate, a elitei ca grup social, a partidului sau statului ca instituție.

La rândul său, agentul, ca factor particular, este mesager al actorului, al organizației (partidului, mișcării), al statului (de exemplu, parlamentul) etc., asumându-și funcții ce țin de elaborarea deciziilor politice, de organizarea, coordonarea și reglementarea interacțiunilor politice, relațiilor de putere, inclusiv față de problemele securității naționale. În acest sens, agentul este partea cea mai activă a entităților sociopolitice, are destinația de a exprima și promova interesele acestora, în primul rând interesul național, și respectiv de a reflecta necesitățile securității naționale. Totodată, agentul colectiv, ca parte a actorului comunității, de grup, instituțional, se impune drept actor general în raport cu actorul individual (liderul, conducătorul), care capătă trăsături de agent. Deci, noțiunile de actor și agent se află într-un raport ierarhic complex, de interdependență. De exemplu, partidul politic de guvernământ, clasa politică ca actori determină poziția unor subiecți – liderilor, conducătorilor, organelor de conducere – delegându-le împuterniciri de a exprima interesul național și necesitățile securității și, totodată, subordonându-i vo-

[15] ГУКАСОВА Н. Ю. *Агенты политической модернизации: происхождние и трансформация*. În: Вестник МГУ. Сер. 12. Социально-политические науки, №5, 1995; Дегтярев А.А. Основы политической теории. Москва, 1998.

[16] ZĂPÎRȚAN, L. *Repere în știința politicii*. Iași, 1992.

[17] MAGUREANU, V. *Studii de sociologie politică*. București, 1997.

[18] *Actorii politici și televiziunea*. În: Arena politicii, nr. 3, 1997.

[19] *Agenți ai politicilor sociale*. https://www.rasfoiesc.com sau care o axează pe fenomenul socializării politice a tineretului. БУЧКОВА А. И. *Основные агенты политической социализации российской молодежи.* В: Научно-практическая конференция «Прикладные научные исследования и экспериментальные разработки, основанные на результатах фундаментальных и поисковых исследований», 6 - 7 декабря 2016 года. Москва: ФГБОУВО «РЭУим. Г. В. Плеханова», 2017, с. 14-18.

inței de formare a integrității sociopolitice de ansamblu în cadrul societății.

Calitățile și rolurile actorilor și agenților interesului național și securității naționale

Procesul de formare, constituire și devenire a actorului și agentului politic, ca exponenți, purtători și promotori de interes național și securitate națională, presupune însușirea și dezvoltarea unor calități-cheie, care în ultima instanță determină starea și perspectivele de manifestare a acestui interes/acestei securități în anumite limite geocronometrice de politică internă și externă. Atare proces este unul anevoios, cu multiple trepte și impedimente în valorificarea spirituală și materială a diferit lor calități. Din astfel de calități fac parte:

a) Competența actorului (agentului) de a-și exercita atribuțiile, adică capacitatea lui reală de a-și interpreta rolurile în câmpul interesului național și securității naționale. Aceasta necesită mai întâi a acumula și a pune în valoare un nivel adecvat de cunoștințe, deprinderi și experiență sociopolitică la capitolul exprimare și promovare de interes național, pentru a asigura în ultima instanță și necesitățile securității naționale.

Desigur, calitatea actorului sau agentului la capitolul competență are un caracter contradictoriu, în special dacă o dimensionăm în aria interesului național și securității naționale a țărilor de tipul Republicii Moldova, aflate într-o tranziție tărăgănată spre democrație. Aici, în etapele inițiale ale tranziției, purtătorii de interes național și securitate națională cunosc mai mult ceea ce trebuie de organizat în procesul de promovare a acestui interes/acestei securități și mai puțin cum trebuie să le promovăm eficient pentru a realiza rolurile politice în condițiile complexe, neordinare, atât interne, cât și externe.

Dar și în etapele ulterioare pentru toate orientările actorilor, fie comuniști, liberali, democrați, socialiști ș. a., le sunt caracteristice disproporții evidente între gradul cunoștințelor și deprinderilor, pe de o parte, și cerințele proprii ale rolului politic de a exprima și promova interesul și securitatea, pe de altă parte. S-a creat un paradox când majoritatea actorilor și agenților politici (atât din cadrul puterii, cât și al opoziției) își interpretează rolul de purtător al interesului și securității nu atât în baza cunoștințelor, profesionalismului, cât a *posibilității* de manipulare a electoratului pentru a se bucura de legitimitate. În acest context, în câmpul interesului național și securității naționale, relația de tip „posibilitate – rol (influență, putere)" predomină evident asupra relației „cunoștințe – rol (influență, putere)". Dar dacă pe parcurs competența actorului (agentului), totuși, se modifică prin acumulări de noi cunoștințe și deprinderi, noi experiențe, acest proces este adesea însoțit și de noi paradoxuri. De exemplu, odată cu apariția noului proces democratic de profesionalizare a organelor de stat, dar și a opoziției, a grupurilor de presiune și altor organisme civile, apar și elemente de deficit al clarviziunii în implementarea reformelor. Sau aceeași schimbare a conducerii de vârf (șefului statului) este însoțită de schimbarea întregii sale administrații (în baza devotamentului personal) și venirea unor politicieni noi, adesea, mai puțin experimentați. Însă, cel mai influent paradox ce vizează interesul național și securitatea națională este determinat, după cum s-a menționat mai sus, de manifestările purtătorilor acestuia în contextul relației continuitate - discontinuitate. Acest paradox în țările spațiului ex-sovietic (excepție statele Baltice) are o evidentă manifestare din partea actorilor în raport cu așa - zisele transformări democratice de aici[20]. În această ordine de idei, actorii (agenții) puterii de la noi, pe parcursul celor trei decenii de independență, au mers mai mult pe calea discontinuității valorice în raport cu actorii care au fost până la ei la cârma statului. De aici și apar

[20] SACA, V. *Relația transformări democratice - continuitate valorică în țările spațiului ex-sovietic*. În: POLIS. Revistă de Științe Politice. Volum V, nr. 1 (15), Serie nouă, decembrie 2016-februarie 2017. Iași: Institutul European, Universitatea „Petre Andrei", 2017, p. 45-60

cazuri de comitere de către structurile decizionale a unor erori de concepție, dar și de tactică în implementarea în termene practice a reformelor, fapt ce se regăsește și în deficitul de rol adecvat privind promovarea interesului național și securității naționale.

b) Raționalitatea politică a actorului/agentului drept calitate vitală a purtătorului și promotorului de interes național și securitate națională. Aspectul-cheie al acestei calități ține de evoluția conștiinței actorului, de gradul de percepere de către acesta a interesului național/securității naționale în general și a Eu-lui său în particular, a auto-conștiinței sale ca exponent sau purtător de interes și securitate. În acest context, raționalul în conștiința actorului (agentului) reflectă perceperea logică a necesității, utilității, avantajului pentru interesul național/securitatea națională ca un bine comun, pentru exprimarea adecvată a acestora în cadrul politicii interne și politicii externe. Deci, raționalul este orientat spre a susține interesul național, dar și există prin acest interes, prin necesitățile și orientările lui și ale securității. Pornind de aici, actorul (agentul) politic trebuie să perceapă factorul rațional drept model de luare a deciziilor ca deziderat-cheie în exprimarea și promovarea interesului național și securității naționale.

Totuși, manifestarea actorului (agentului) politic ca exponent sau purtător de interes și securitate depinde nu numai de gradul raționalității, de potențialul său logic, ci și de contrastul acestuia – starea emotivității (afectivității) sale, adică de un anumit set de sentimente, impresii față de necesități, utilități, pasiuni, avantaje și alte variabile indispensabile procesului de realizare a interesului național și asigurare a securității. În acest sens, raționalitatea și emotivitatea actorului reprezintă o dihotomie firească de manifestare a sa în câmpul interesului național și securității naționale. Raționalitatea și emotivitatea coexistă una în alta și una prin alta ca unitate organică. Aceleași sentimente în promovarea interesului și securității nu pot să fie abstracte, la fel și înțelegerea logică a mașinăriei, mecanismelor de funcționare a interesului/securității nu poate să nu fie însoțită de sentiment. Pentru actor (agent) e important a găsi în albia interesului național și securității naționale o proporție relativ optimă între rațional și emoțional, fapt ce devine posibil în condițiile stabile de dezvoltare a societății. Noi considerăm că în Republica Moldova, după cum demonstrează practica politică, e destul de problematic a identifica un raport optim dintre rațional și emoțional în activitatea purtătorilor de interes național și securitate națională.

c) Realismul politic, ca valoare și calitate fundamentală a actorului (agentului) de a întreține și asigura funcționarea normală a mecanismelor interesului național și securității naționale. Calitate, care să facă față cerințelor de exprimare și promovare a interesului național/securității naționale preponderent în baza unor scopuri pragmatice (eficacitate, utilitate, avantaj practic) și nu a unor valori, norme și idealuri abstracte. În acest context, actorul (agentul) politic trebuie să însușească adecvat principiile de bază ale pragmatismului:

1) valoarea ideii politice se epuizează odată cu manifestările sale vizibile;
2) realitatea se schimbă în funcție de gradul influenței unei puternice voințe politice a actorului;
3) actorul trebuie să facă ce este justificat din punctul de vedere al necesităților (intereselor) conștientizate.

Privită prin prisma pragmatismului politic, valoarea ideilor despre interesul național și securitatea națională se află nu în interiorul acestora, ci în contribuția pe care ele o au în realizarea obiectivelor practice ale interesului și securității respective. În acest sens, principalul reper pentru actor (agent) este satisfacerea interesului național/securității naționale, transformarea lor în acțiuni și relații. De aici e important a cunoaște nu *ce sau cine este actorul* (statul, partidul etc.) ca formă, ci *acțiunea, comportamentul lui*. Adică, în abordarea

actorului/agentului ca purtător de interes național și securitate națională, centrul de greutate se deplasează de la întrebarea „ce sau cine sunt actorii/agenții?" la întrebarea „cum se manifestă actorii/agenții?".

Realismul politic, fiind calitate a actorului, evoluează într-o legătură dihotomică, mână în mână cu partea sa opusă – mitul politic. Deși politicul în general, inclusiv acela ce-i axat pe interesul național și securitatea națională, este privit ca o artă a posibilului bazată pe realități, manifestarea lui în diverse domenii își găsește exprimare și prin dimensiuni mitologice. În acest context, aria interesului național și securității naționale conține în sine două tipuri de mituri, cu un impact respectiv asupra societății:

- mituri pozitive, întruchipate în platforme, declarații, programe și alte documente, care mobilizează actorii/agenții la eforturi și activități pro interes național/pro securitate națională;
- mituri negative, complet rupte de realitățile de promovare a interesului național/securității naționale.

În acest context, este necesar de a ne întreba cum apreciem calitatea de mitizare a realității interesului național și securității naționale de către actorii din Republica Moldova aflați în:

- *dreapta eșichierului politic;*
- *stânga eșichierului politic;*
- *centrul eșichierului politic.*

A răspunde la această întrebare în contextul manifestării majorității guvernărilor de până acum din țara noastră e destul de problematic, întrucât ele adesea apelau la metode neordinare. Adică, cei de dreapta nu o dată făceau politică de stânga și cei de stânga – politică de dreapta, iar cei de centru, la alegere, balansau între politici - de dreapta și de stânga. În acest sens, miturile erau împărtășite nu atât propriilor orientări valorice, cât unor orientări de conjunctură.

d) Perceperea dialectică și/sau sinergetică de către actori (agenți) a dimensiunilor de interes național/securitate națională. Deși sunt două moduri opuse de gândire – cea dialectică și cea sinergetică – ele, luate împreună, permit a înțelege mai bine, ca un întreg, capacitățile actorilor (agenților) de promovare a interesului național și securității naționale. Pe de o parte, purtătorul de interes național pune în valoare raționamentele dialecticii despre cauzele și efectele interesului național, securității naționale, iar pe de altă parte - pe cele ale sinergeticii despre caz, întâmplare în calea de manifestare a acestui interes, despre posibilitatea auto-manifestării, auto-realizării lui. În această situație e important ca actorul (agentul) să fie înarmat adecvat cu ambele metode de gândire și analiză pentru a le adapta la procesul complex și contradictoriu de exprimare și promovare a interesului național și securității naționale.

Este oare actorul (agentul) politic din Republica Moldova pregătit pentru a face față acestor două moduri de gândire vizavi de interpretarea și exprimarea interesului național și securității naționale? Răspunsul ar fi că actorii și agenții politici de la noi se disting printr-un deficit evident de gândire sinergetică, ei fiind dominați de cea dialectică în perceperea și interpretarea proceselor sociale *lato sensu*. Mai mult, sunt dominați de un stil dialectic simplist de a gândi și a interpreta necesitățile interesului și securității.

Drept calități ale actorului (agentului) ca exponent, purtător și promotor de interes național și securitate națională, de asemenea, pot fi considerate:

- responsabilitatea politică, care reflectă tendințele actorilor (agenților) puterii, dar și opoziției, de a-și asuma răspundere de posibilele abateri ale politicii interne și externe de promovare a interesului național și securității naționale, de consecințele acțiunilor politice proprii ce nu fac față așteptărilor. În acest context, credem că pe parcursul celor treizeci de ani de independență a Republicii Moldova aproape că nu întâlnim cazuri când actorii (agenții) politici să-și recunoască public greșelile comise în timpul guvernării, dar și după guverna-

re, la capitolul interes național și securitate națională;
- răbdare, perseverență politică, adică toți actorii (agenții) promotori de interes național și securitate națională trebuie să recunoască dreptul altui mod de gândire, dreptul la critică a oponentului, modelul unanim acceptat în câmpul politicii interne și externe de interacțiune și colaborare reciprocă, să recunoască înfrângerea politică. Astfel de situații în politica actorilor (agenților) de la noi la fel sunt rar întâlnite;
- flexibilitate politică, în sens de iscusință, capacitate a actorului (agentului) de a promova interesul național și securitatea națională chiar și în cele mai complicate condiții ale tranziției spre democrație, de a se acomoda la ele, de a alege cele mai eficiente mijloace tactice, de a le îmbina sau a le schimba la timp. La acest capitol avem în practica noastră relațional-politică diferite manifestări de flexibilitate, iscusință și abilitate. Adesea, în relațiile dintre forțele de guvernământ și de opoziție, dar și dintre componentele guvernării, unele dintre ele recurg la un „șmecherism" politic care în ultima instanță devalorizează obiectivele interesului național și securității naționale;
- creativitate politică, ce presupune căutarea și identificarea modelului de dezvoltare a țării, a interesului național și securității naționale, în baza îmbinării valorilor naționale cu bunele practici din exterior. În cazul Republicii Moldova, actorii (agenții) politici deseori au apelat la experiența avansată de reformare socială din alte state, inclusiv state excomuniste. Însă, de cele mai multe ori, noile experiențe se aplică arbitrar, cu abateri de la specificul nostru național;
- umanism politic, ceea ce înseamnă că vocația și manifestarea actorului (agentului) în câmpul politic trebuie să fie supuse prioritar interesului general uman în consonanță cu interesul național, să slujească omul cu necesitățile sale, transformarea acestuia din mijloc în scop al politicii, al interesului național și securității naționale.

Calitățile enunțate ale actorului (agentului) politic au interacțiunile lor, se intercalează, atribuind rolurilor interpretate de ei în câmpul interesului național și securității naționale integritate valorică în stare să reflecte tendința purtătorilor acestui interes de a-l exprima și promova cât mai bine posibil, dar și de a adapta în mod rațional interesele specifice la cel național. Privite sintetic, aceste calități exprimă formula de bază a actorului (agentului) politic *„a cunoaște, a fi iscusit, a acționa"*, care, în viziunea noastră, se înscrie plenar în câmpul interesului național și securității naționale, în procesul de promovare a acestora.

Formula respectivă a actorului (agentului) purtător de interes național și securitate națională, adaptată la condițiile Republicii Moldova, deocamdată nu are destulă substanță sistemică. Majoritatea actorilor (agenților) doar parțial fac față acestei formule.

O problemă importantă ce vizează starea actorilor (agenților) de interes național/securitate națională ține de capacitățile și posibilitățile lor reale de a-și interpreta rolurile. Aici distingem patru grupe specifice de actori (agenți):

1. Personalitatea ca actor primar atât al practicii politice, cât și al practicii interesului național și securității naționale. Personalitatea întreprinde acțiuni nemijlocite, acestea fiind coordonate și integrate cu acțiunile altor indivizi în procesul de colaborare privind realizarea interesului respectiv. În acest context, personalitatea se impune drept criteriu, unitate de măsură a tuturor lucrurilor, inclusiv a politicii interne și externe, de care depinde interesul național și securitatea națională. Personalitatea posedă anumite trăsături intelectuale, emoționale, are anumite scopuri, orientări valorice, deprinderi, stiluri de comportament, care la fel influențează interesul național și securitatea națională. Prin asemenea trăsături se evidențiază îndeosebi personalitatea liderului politic, ale cărui potențial, capacitate, grad de individualitate,

de regulă, determină soarta politicii mari, iar odată cu ea și a interesului național și securității naționale.

Rolul personalității ca actor primar al interesului național constă și în faptul că ea este un factor îndrumător, o întruchipare a activității politice a grupurilor, națiunilor, partidelor etc. Adică, cât n-ar fi de importante alte entități sociale (pături, grupuri de interese, de presiune) și politice (instituții de stat, partide, mișcări), activitatea lor este personificată în ultima instanță prin individ, personalitate[21]. Pornind de aici, personalitatea își îndeplinește misiunea de actor, fiind, în primul rând, reprezentant al grupului, națiunii, colectivului, organizației, partidului, reflectând necesitățile și interesele specifice ale acestora și, totodată, ajustându-le la interesul național și necesitățile securității naționale. În al doilea rând, personalitatea este participant relativ independent al vieții sociopolitice, deoarece are statutul său social și politic aparte de cetățean al statului, care întruchipează în sine nu numai calități și trăsături general umane sau tipice de grup, ci și individuale, chiar unice. În acest caz, individul interacționează cu factorul de putere, are interese particulare, care la fel le confruntă cu interesul statal și interesul general național. Personalitatea îndeplinește anumite roluri politice ce vizează interesul național și securitatea națională – votează ca alegător, participă la referendum, la miting etc., fapt ce-l evidențiază ca actor specific purtător de interes național, deopotrivă cu actorii de tip colectiv.

Dacă e să medităm despre rolul personalității din Republica Moldova în promovarea interesului național și securității naționale, putem menționa caracterul ei deocamdată în acumulare, în devenire. Tranziția spre democrație vizează atare caracter, fiindcă astăzi sunt necesare eforturi susținute pentru o personalitate cu tot necesarul de sens și de rol în câmpul interesului național și securității naționale.

2. Comunitatea socială ca actor colectiv al interesului național și securității naționale. În cadrul acesteia se disting diverse tipuri sociale de grup, ce variază ca mărime și complexitate, cuprinzând colectivități de indivizi – straturi, pături, grupuri etnice, demografice, profesionale, teritoriale etc., care se deosebesc printr-un atribut comun sau prin legături comune. Acestea și alte comunități sociale au sentimentul unei identități, unei conștiințe, unor interese, inclusiv naționale, și scopuri comune privind securitatea națională. Ele se caracterizează printr-un nivel determinat de coeziune a membrilor săi, de conștientizare a rolului ce-l joacă în câmpul interesului național/securității naționale, prin utilizarea unui volum de tranzacții sociale suficient de mare pentru a crea conștiința intereselor comune.

Totodată, diferite grupuri sociale au un potențial diferit de manifestare și de realizare a rolului de actor colectiv al interesului național și securității naționale. Ele se deosebesc după statutul lor de participare politică, după țeluri și structuri organizaționale, gradul de organizare etc. Din aceste considerente, G. Almond în comun cu alți cercetători din Occident[22] evidențiază patru tipuri de grup:

- grupul anomic, în cea mai mare măsură spontan, temporar, ce exprimă nemulțumiri, tensiuni sociale, exprimate prin diverse demonstrații, acțiuni de protest (de ex., în susținerea democrației, transformărilor sociale etc.). Un astfel de grup în Republica Moldova era frecvent, îndeosebi în etapele inițiale ale tranziției spre democrație;
- grupul nonasociațional, de obicei cu un nivel redus de organizare, continuitate în structură și de mijloace și posibilități pentru articularea intereselor;

[21] САКА В. *Личностное измерение политики*. В: Политология. Учебник по специальности «Международные отношения». Том 1. /Коорд.: В. МОШНЯГА, Г. РУСНАК, В. САКОВИЧ, В. САКА. Кишинэу: CEP USM, 2008.

[22] АЛМОНД, Г., ПАУЭЛ, ДЖ., СТРОМ, К., ДАЛТОН, Р. *Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор*: Учебное пособие. Под ред. М. В. ИЛЬИНА, А. Ю. МЕЛЬВИЛЯ. Москва Аспект Пресс, 2002, с. 129-135

- grupul instituțional, manifest în instituții mari, cu funcții sociale (în partide, mișcări, legislaturi);
- grupul asociațional, adică organizat, cu capacități reale de articulare a intereselor.

Desigur, din aceste grupuri, un rol prim revine celor instituționale și asociaționale, deoarece ele se impun ca actori participanți, dispunând de posibilități reale de a elabora și realiza cadrul decizional și, respectiv, de a exprima interesul național și a promova și realiza obiectivele securității naționale. Din rândul grupurilor instituționale se formează pătura dominantă a societății, ce deține pozițiile-cheie în sfera puterii și în promovarea interesului național și securității naționale – elita ca actor colectiv. Aceasta nemijlocit și sistematic elaborează decizii legate de folosirea puterii de stat, inclusiv față de interesul național și securitatea națională.

3. Instituția politică ca agent decizional și promotor de interes național și securitate națională. Aceasta este o varietate a instituțiilor sociale ce-și realizează funcția de actor sau agent printr-un gen de activitate specializată în luarea deciziilor cu privire la reglementarea relațiilor de putere în interiorul său și cu alte instituții, dar și între instituțiile politice și nonpolitice.

Instituția politică apare în procesul diferențierii muncii politice, întruchipând diverse organizații – statale, de partid, ideologico-politice etc., cu structuri bine determinate, desemnate să atingă scopuri colective, inclusiv ce țin de interesul național și securitatea națională. Instituția stabilește limitele în care se exercită puterea executivă, limitele de manifestare a interesului național. Instituția funcționează la nivel local, național, regional, internațional, reflectând interacțiuni sociale bazate pe constituție, norme de drept statal, internațional, pe acte administrative, documente de program etc. Rolul de actor sau agent politic activ poate fi îndeplinit din plin atunci când instituția politică asigură reproducerea și stabilitatea activității politice, când menține identitatea comunității politice în cadrul instituției respective, când intensifică relațiile sociale între diferite grupuri, raționalizează controlul asupra comportamentului politic individual și colectiv și, desigur, când asigură condiții adecvate de promovare a interesului național și securității naționale.

Sunt diferite instituții politice, cu un anumit specific de influență asupra interesului național și securității naționale. Instituțiile politice se clasifică după următoarele criterii:

- după caracterul scopurilor (instituții ale puterii legislative, executive, judecătorești, care la rândul lor sunt polifuncționale);
- după gradul de influență și importanță a activității politice – instituții politice în sens propriu, orientate spre organizarea și realizarea puterii politice (de ex., partidele) și instituții social-politice ce exprimă atât interese politice, cât și sociale, spiritual-culturale și, desigur, interesul național, necesitățile diverse ale securității naționale;
- după caracterul organizării acțiunilor politice – instituții politice formale și neformale. Activitatea celor formale e personificată de organele de stat, de partide politice etc., ele fiind strict reglementate de normele de drept în promovarea intereselor sociale, politice, interesului național. Cât privește instituțiile neformale (formațiuni ce dispun de putere, fără a avea bază juridică – de ex., cluburile politice), ele se bazează pe norme morale, obiceiuri, tradiții.

Între formele instituțiilor politice nominalizate, cele mai dezvoltate, mai influente, cu capacități mai mari de promovare a interesului național și securității naționale, sunt acelea ce dețin puterea de stat, ce au un grad mai înalt de legitimitate, de organizare, stabilitate și eficiență a structurilor. Acestea sunt instituțiile politice propriu-zise, cele formale, al căror statut de actor sau agent le disting ca exponent permanent al puterii și, desigur, al interesului național.

În această ordine de idei e semnificativ gradul de legătură, interacțiune și inter-

dependență între instituțiile politice formale și neformale în procesul de promovare a interesului național și de realizare a obiectivelor securității naționale. Doar într-o colaborare reciprocă, aceste instituții pot asigura diversele necesități ale interesului și securității.

4. Statul-națiune și societatea civilă ca exponenți unici ai interesului național și securității naționale. Aceste două entități au un caracter general național în raport cu diverșii purtători de interes național – instituționali, sociali, individuali. Statul-națiune și societatea civilă sunt actorii de bază ai tandemului interes național - securitate națională.

Statul-națiune reprezintă interesul național și securitatea națională în numele întregii națiuni, tuturor comunităților și cetățenilor. El deține pârghiile necesare de a apăra acest interes, de a-l transforma și moderniza în funcție de necesitățile interne și externe de securitate ale țării.

La rândul său, societatea civilă cuprinde diverse instituții sociale, economice, culturale, diverse grupuri, pături, inclusiv cele mai active (pături mijlocii, proprietarii), cu un potențial economic, social și politic relativ înalt de reprezentare și promovare a interesului național. Într-un regim democratic, de obicei, cele mai frecvente inițiative de dezvoltare și modernizare a interesului național, de consolidare a securității naționale vin, de obicei, din partea societății civile.

Însă, mai binevenite pentru interesul național și securitatea națională sunt tendințele de conlucrare a statului și societății civile, de creare a unui parteneriat permanent real între aceste două entități de bază ale țării. Doar prin eforturi comune ale statului și societății civile, atare interes poate face față provocărilor de securitate – atât interne, cât și externe. Adică, doar printr-un parteneriat real e posibilă astăzi o apreciere adecvată a relației dintre stat și societatea civilă din Republica Moldova ca exponenți ai interesului național și securității naționale.

În ***concluzie,*** menționăm că actorul și agentul politic sunt purtători, transformatori, dar și promotori-cheie ai interesului național și securității naționale. Ei se completează reciproc ca acțiune și activitate în câmpul interesului și securității atât la capitolul organizării și instituționalizării acestora, cât și punerii lor în valoare prin anumite mecanisme instituționale, normative, relaționale, decizionale etc. Acest fapt este demonstrat de capacitățile actorilor și agenților la nivel de mentalitate și comportament, îndeosebi de gradul lor de competență, raționalism și realism în orientări și activitate, de gradul de responsabilitate și creativitate în realizarea obiectivelor interesului național și securității naționale. În pofida unor probleme interne cu care se confruntă statul Republica Moldova (resurse reduse de consolidare și modernizare a relației interes național - securitate națională, nivel relativ înalt de dezbinare a forțelor sociopolitice, deficit de coeziune socială în sens larg, grad înalt al corupției, tărăgănări în sancționarea celor implicați în furtul miliardului ș. a.), dar și probleme de ordin extern (îndeosebi impactul războiului din țara vecină Ucraina, început și desfășurat de Federația Rusă pentru a anexa noi teritorii), actorii și agenții puterii de la noi au reușit totuși să demonstreze o deschidere reală a statului pentru țările lumii. Ei au reușit să-și creeze, iar în cazuri extreme (de primire și monitorizare a unui număr imens de refugiați ai războiului din Ucraina), să reconstruiască pe cât e de posibil imaginea pozitivă a țării și să înregistreze o creștere a credibilității din partea structurilor Uniunii Europene și, desigur, să ocupe un loc aparte pe agenda UE. Atare realități sunt confirmate de acțiunile actuale complexe de implementare a Acordului de Asociere și Acordului de Liber Schimb Republica Moldova – Uniunea Europeană, dar și de cererea depusă la 3 martie 2022 de conducerea țării noastre (alături de cea a conducerii Ucrainei și a Georgiei) privind aderarea la UE.

BIBLIOGRAFIE

1. PLANO, J. C.; RIGGS, R. E.; ROBIN, H. S. *Dicționar de analiză politică*. București: Ed. ECCE HOMO, 1993.
2. BENCHECI, M., MUNTEANU, A. *Manifestarea sistemului organelor de securitate în unele state de interes pentru Republica Moldova (România, Ucraina și Federația Rusă).* În: Conferința științifico-practică națională „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică", 8 septembrie 2020 /coord. SILI, V ; HIRBU, D. Chișinău: S. n., 2020.
3. BEVZIUC, V., COZONAC, R. *Contribuția organizațiilor internaționale de securitate și a statelor în asigurarea securității umane.* În: Conferința științifico-practică națională „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică", 8 septembrie 2020 /coord. SÎLI, V., HÎRBU, D. Chișinău: S. n., 2020.
4. BUSUNCEAN, T. *Parametrii instituționali ai securității informaționale*. În: Conferința științifico-practică națională „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică", 8 septembrie 2020 / coord. Vitalie Sîli, Diana Hîrbu. Chișinău: S. N., 2020.
5. SACA, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001.
6. SACA, V. *Manifestări ale purtătorilor de interes național în contextul relației valorice continuitate - discontinuitate (exemplul Republicii Moldova).* În: Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare", 7-8 noiembrie 2019. Vol. 2. Chișinău: CEP USM, 2019.
7. SACA, V. *Fenomenul statului-națiune în condițiile Republicii Moldova: realități și perspective.* În: Două decenii pe calea democrației și independenței. Iași: PAN EUROPE, 2009.
8. SACA, V. *Paradoxurile manifestării purtătorilor de interes național în condițiile Republicii Moldova.* În: Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare. Conferința științifică cu participare internațională, 25-26 septembrie 2012. Chișinău: CEP USM, 2012.
9. БЕНЮК, В. А., КВИЛИНКОВА, Е. Н. (ред.). *Национальные интересы Республики Молдова в дискурсе исторических и современных вызовов (к 70-летнему юбилею В. А. САКОВИЧА – дипломата, ученого, профессора).* Коллективная монография. Кишинев, Институт Международных Отношений Молдовы, 2019.
10. БУРДЬЕ, П. *Социология политики*. Москва, 1993.
11. ГУКАСОВА, Н. Ю. *Агенты политической модернизации: происхождение и трансформация.* В: Вестник МГУ, серия 12 «Социально-политические науки», №5, 1995.
12. ДЕГТЯРЕВ, А. А. *Основы политической теории.* Москва: Высшая школа, 1998.
13. ЛЕБЕДЕВА, М. М. *Акторы современной мировой политики: тренды развития*. https://mgimo.ru/files/236036/lebedeva_mirpolit.pdf
14. САКА, В. *Национальный интерес Республики Молдова в контексте политических процессов Восточного Партнерства.* În: Восточное Партнерство. Цели — Опыт - Вызовы (под научной редакцией П. БАЙОРА). Краков, 2013.

22.05.2022